

• ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ**• THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ASPECTS OF PHYSICAL REHABILITATION**

УДК 615.825

**ВИЗНАЧЕННЯ
ПОНЯТТЯ «ТЕХНОЛОГІЯ»
У ФІЗИЧНІЙ РЕАБІЛІТАЦІЇ****Андрій ГЕРЦИК***Львівський державний університет
фізичної культури, м. Львів, Україна,
e-mail: ahertsyk@gmail.com*

Анотація. Термін «технологія фізичної реабілітації» залишається невизначеним у фаховій літературі і його трактують по-різному. Мета – обґрунтувати поняття «технологія фізичної реабілітації». Методи дослідження: аналіз літературних джерел, метод аналогій, системний аналіз та синтез. Проаналізовано особливості трактування терміна «технологія» у галузях, наближених до фізичної реабілітації: педагогіці, фізичному вихованні, медицині. Виявлено проблеми у застосуванні методу аналогій для вирішення основного завдання дослідження. Запропоновано визначення терміна «технологія фізичної реабілітації» на основі системного підходу. Враховано особливості фізичної реабілітації як складної системи-процесу.

Ключові слова: фізична реабілітація, технологія, методика.

Постановка проблеми. Фізична реабілітація в Україні продовжує розвиватися як практична, наукова та освітня галузі. Важливим етапом її становлення є формування тезауруса основних професійних понять. Термінологічні проблеми фізичної реабілітації ще далекі до вирішення і належать до пріоритетних, які постали перед галузевою наукою.

Термін «технологія фізичної реабілітації» застосовують часто і впродовж тривалого часу, однак його визначенню у спеціальній літературі уваги не приділено.

У соціальній інтерпретації технологія є специфічним способом організації і впорядкування доцільної практичної діяльності, сукупністю прийомів, спрямованих на визначення або перетворення (зміну стану) соціального об'єкта, досягнення запланованого результату. Соціальна технологія алгоритмізує діяльність і може багаторазово використовуватися для вирішення подібних завдань [1]. Застосування терміна «технологія» і технологічного підходу до соціальних процесів, зокрема освіти та культури, є новим явищем для суспільної дійсності [2].

Вивчення різних аспектів процесу фізичної реабілітації, зокрема термінологічних питань, доцільно проводити на основі системного підходу. Його сутність полягає у комплексному дослідженні великих та складних об'єктів (систем), дослідженні їх як єдиного цілого з узгодженим функціонуванням усіх елементів і частин. Системний підхід належить до загальнонаукової методології і може застосовуватися до будь-якого об'єкта наукового дослідження [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Термін «технологія фізичної реабілітації» не має загальноприйнятого трактування. У працях, присвячених розробці та апробації технологій фізичної реабілітації, науковці визначення не подають [4]. В окремих роботах описуваний термін трактується близько за змістом до терміна «програма реабілітації» [5].

Поняття «реабілітаційна технологія» використовується без окремого визначення у наказі Міністерства охорони здоров'я «Про затвердження Інструкції про встановлення груп

інвалідності» від 05.09.2011 № 561 для визначення поняття «реабілітаційний прогноз». У документі сказано, що «реабілітаційний прогноз – передбачувана ймовірність реалізації реабілітаційного потенціалу та передбачуваний рівень інтеграції інвалідів у суспільство, який визначається не тільки рівнем і змістом реабілітаційного потенціалу, а й реальними можливостями застосування для його реалізації сучасних реабілітаційних технологій, засобів і методів» [6]. Із поданого випливає, що трактування терміна «реабілітаційна технологія» є важливим для правильного тлумачення інших професійних термінів, зокрема такого ключового як «реабілітаційний прогноз». У трактуванні авторів документа «реабілітаційна технологія» не охоплює засоби і методи.

Деякі науковці також розглядають термін «засоби реабілітації» окремо від терміна «технології» [7]. Така позиція видається дискусійною.

Таким чином, відсутність єдиного трактування поняття «технологія фізичної реабілітації» створює перешкоди для наукових досліджень з метою удосконалення реабілітаційного процесу та є важливою практичною проблемою.

Роботу виконано в рамках Зведеного плану науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури і спорту на 2011–2015 роки за темою 4.2 «Фізична реабілітація неповносправних з порушеннями діяльності опорно-рухового апарату» (номер держреєстрації 0111U006471).

Мета дослідження – обґрунтувати поняття «технологія фізичної реабілітації».

Методи дослідження: аналіз літературних джерел, метод аналогій, системний аналіз та синтез.

Результати досліджень. Загальноприйнятого підходу до визначення терміна «технологія» не існує. Термін є грецького походження і означає знання про майстерність, а також сукупність прийомів і способів обробки або виробництва певних продуктів. Словник української мови тлумачить технологію як «сукупність знань, відомостей про послідовність окремих виробничих операцій у процесі виробництва чого-небудь» [8].

Технологія – це засіб трансформування ресурсів (матеріали, сировина, люди, інформація) в продукти чи послуги, які заздалегідь заплановані в продукт або виріб [9]; спосіб поєднання кваліфікаційних навичок, обладнання, інфраструктури, інструментів та відповідних знань, необхідних для здійснення бажаного перетворення входів системи (сировини, інформації) [10].

Сучасне трактування технології є ширшим, ніж початкове виробниче. Зміст цього поняття останнім часом поширився на різні галузі. Застосовують поняття «інформаційні технології», «технології біологічних систем», «освітні технології», «технології управління».

У рамках дослідження було проаналізовано особливості застосування терміна «технологія» у галузях, наближених до фізичної реабілітації: педагогіці, охороні здоров'я та фізичному вихованні.

З названих галузей у науковій та методичній літературі найширшого використання набули поняття «освітня», «педагогічна» і «навчальна» технології. Однак науковці не мають єдиної думки щодо їх трактування.

Досліджуваний термін тісно пов'язаний з терміном «методика». Словник української мови тлумачить методику як «сукупність взаємопов'язаних способів та прийомів доцільного проведення будь-якої роботи» [11]. У педагогіці – це теорія навчання.

Вивчаючи термінологічні питання, вчений Д. В. Алфімов (2011) звертає увагу на відмінність таких двох понять:

- технології освіти (педагогічна технологія, технологія навчання, технологія виховання) – сукупність засобів забезпечення і впровадження позитивних наслідків педагогічної діяльності, засіб підвищення ефективності навчально-виховного процесу;
- технології в освіті – застосування технічних засобів та засобів програмованого навчання.

Дослідник вважає, що поняття «технологія» є вужчим за поняття «методика». У межах методики, яка є окремою теорією, можуть співіснувати різні технології, що слугують алго-

ритмом її втілення у практику [12]. Іншими словами, та ж сама методика може реалізовуватися різними технологіями.

На відміну від методик, в яких переважають цільові, змістовні, якісні та варіативно-орієнтовні компоненти, технології більше представлені процесуальними, кількісними та розрахунковими компонентами [13].

Освітньою технологією деякі вчені вважають систему спільної діяльності учнів та вчителя з планування, організації, орієнтування та коригування освітнього процесу з метою досягнення конкретного результату при забезпеченні комфортних умов усім учасникам [14]. Таке визначення освітньої технології є винятком, тому можна припустити термінологічну неточність. По суті, воно дуже близьке за змістом до визначень педагогічної технології, зокрема такого: це продумана у всіх деталях модель спільної педагогічної діяльності з проектування, організації та проведення навчального процесу з безумовним забезпеченням комфортних умов для учнів та вчителя [15].

Існує відмінне, значно ширше трактування терміна «технологія освіти». Це технологія, що відображає загальну стратегію розвитку освіти та призначена для розв'язання стратегічних завдань для системи освіти: прогнозування розвитку освіти, проектування і планування цілей, результатів, основних етапів, способів, організаційних форм освітньо-виховного процесу. Такими освітніми технологіями є концепції освіти, освітні закони, освітні системи. Водночас педагогічні технології можна вважати тактикою реалізації освітніх технологій в навчально-виховному процесі за певних умов. Вони акумулюють і виражають загальні ознаки та закономірності навчально-виховного процесу незалежно від конкретного навчального предмета [12]. Останній факт має безпосереднє відношення до фізичної реабілітації, де особливе значення повинно надаватися процесу навчання пацієнта безпечно та ефективно виконувати лікувальні фізичні вправи.

Розділяючи позицію, що поняття «освітня» та «педагогічна» технології не є тотожними, пропонуємо інші визначення педагогічної технології, а також технології навчання.

Педагогічну технологію визначають як сукупність форм, методів, способів, прийомів, навчальних та виховних засобів, системно використовуваних в освітньому процесі, на основі декларованих педагогічних та психолого-педагогічних установок [16]. Вона є організаційно-методичним інструментарієм педагогічного процесу, сукупністю психолого-педагогічних установок, що визначають спеціальний набір та комбонування форм, методів, способів, прийомів навчання і виховних засобів [17].

В. П. Беспалько (1995) визначає педагогічну технологію як сукупність засобів і методів відтворення теоретично обґрунтованих процесів навчання та виховання, які дають змогу успішно реалізовувати встановлені освітні цілі [18].

О. Коваленко (2010) вважає оптимальним визначення Національної ради з педагогічної технології США (National Council for Educational Technology): педагогічна технологія – це комплексний, інтегрований процес, що охоплює людей, методику, ідеї, засоби та способи організації діяльності для аналізу проблем і планування, забезпечення, оцінювання і керування процесом розв'язання проблем, які стосуються усіх аспектів засвоєння людиною знань. Дослідниця звертає увагу, що основний акцент у поданому визначенні зроблено на навчальному процесі та пов'язаних з ним проблемних питаннях [19]. У такому трактуванні «педагогічна технологія» розглядається як поняття ширше за «методику», а не як спосіб її реалізації.

Термін «технологія навчання» описаний в Українському педагогічному словнику як «системний метод створення, застосування й визначення всього процесу навчання і засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів та їх взаємодії, який ставить своїм завданням оптимізацію освіти» [20]

За визначенням В. М. Чайки (2011), під технологією навчання слід розуміти упорядковану сукупність і послідовність методів та процесів, які забезпечують реалізацію проекту дидактичного процесу і досягнення діагностованого результату. Кожна конкретна педаго-

гічна технологія об'єднує в собі зміст, форми і засоби навчально-виховного і управлінського процесів та відображає їх модель у навчальному закладі. Вона може охоплювати спеціалізовані технології з інших галузей науки і практики, наприклад електронні та інформаційні. У педагогічній літературі поняття «технологія» використовують у різних значеннях:

- синонім понять «методика» чи «форма організації навчання» (технологія спілкування, технологія взаємодії, технологія організації індивідуальної діяльності);
- сукупність всіх використаних в конкретній педагогічній системі методів, засобів і форм;
- сукупність і послідовність методів і процесів, які дають змогу одержати запланований результат.

Слід погодитися з думкою вченого, що останнє значення найточніше відображає суть поняття «технологія», оскільки охоплює попереднє визначення діагностичної цілі та засобів її реалізації [21].

С. В. Горчинський (2013) зазначає, що різні підходи до поняття «технологія» у педагогіці об'єднує уявлення про технологію як про процес функціонування, що має систему, форми, методи та засоби, спрямовані на досягнення конкретного результату [13].

Становлять інтерес запропонований В. М. Чайкою (2011) низка ознак «технології навчання»:

- системність – взаємозв'язок та узгодженість цілей, змісту і дидактичного процесу;
- науковість – відповідність сучасним досягненням педагогічної науки, науковим критеріям, наявність психолого-педагогічної основи, цілісної теорії чи окремих наукових положень;
- концептуальність – опора на конкретну наукову концепцію або систему уявлень;
- відтворюваність – алгоритмізація конкретних дій, визначеність етапів, кроків, операцій, що забезпечують реалізацію мети і легке відтворення технології будь-яким суб'єктом освітнього процесу;
- діагностичність – наявність діагностичних цілей і відповідних результатів за оптимальних затрат на їх досягнення;
- ефективність – встановлення відповідності діагностично заданої мети одержаним результатам;
- вмотивованість – побудова пізнання як системи пізнавальних завдань і проблемних ситуацій, спрямованих на формування внутрішніх мотивів учіння і самостійності учнів;
- алгоритмічність – чітка послідовність і порядок виконання дій на основі внутрішньої логіки дидактичного процесу, однозначність виконання передбачених процедур та операцій;
- інформаційність – наявність способів і засобів збору, обробки і передачі інформації для одержання нових відомостей про досліджуваній об'єкт;
- оптимальність – оптимізація дидактичного процесу, його економічність, досягнення запланованих результатів у найбільш стислі терміни;
- законотворчість – встановлення відповідності знань про способи і засоби організації технології навчання законам і закономірностям функціонування дидактичного процесу [21].

Однак запропоновану характеристику навчальної (дидактичної) технології складно використати для формулювання поняття «технологія фізичної реабілітації» через надмірну деталізацію і недостатню конкретність. Значною мірою дублюються такі ознаки, як науковість і концептуальність, ефективність і оптимальність, відтворюваність і алгоритмічність.

Важливим для термінологічного дослідження є позбавлений згаданих недоліків інший запропонований українськими дослідниками перелік основних критеріїв, яким повинна відповідати будь-яка педагогічна технологія, а саме:

- концептуальність – опора на певну наукову концепцію;
- системність – відображення логіки процесу, взаємозв'язку його частин та цілісності;

- керованість – діагностика та планування процесу навчання;
- відтворюваність – можливість застосування іншими суб'єктами в однотипних закладах [12].

У дослідженні Т. Назарової, Д. Алфімова та ін. (2011) систематизують особливості формулювань термінів «технологія навчання» та «педагогічна технологія» таким чином:

- системний метод;
- дидактична система;
- діяльність;
- сукупність послідовних дій;
- порядок, логічність, послідовність;
- конструювання, проектування навчального процесу;
- структуроване проектування;
- діяльний сценарій організації навчання [12].

Таким чином, науковці-педагоги вважають педагогічну і навчальну технології процесами, що об'єднують засоби, методи та форми; або сукупністю послідовних дій, скерованих на досягнення запланованого результату. Технології розглядають як системи, що при відтворенні забезпечують стійкість результатів. Ці підходи є подібними, по суті, і свідчать про близькість наукових позицій з досліджуваного питання.

Розглянемо трактування поняття «технологія» в охороні здоров'я та фізичному вихованні.

Словосполучення «технологія в охороні здоров'я» (health technology) часто використовують у контексті застосування науково-технічних досягнень у лікувальному процесі. Всесвітня організація охорони здоров'я подає визначення згаданого терміна як «застосування знань та умінь у вигляді пристроїв, медикаментів, вакцин, процедур та систем, розроблених для вирішення проблем зі здоров'ям та поліпшення якості життя» [22].

У вітчизняній медичній науковій та методичній літературі термін «медична технологія» описують як регламентований за часом алгоритм дій медичного персоналу, що забезпечує узгодженість дій реабілітаційної команди. Автори вказують, що медична технологія передбачає застосування оптимального обсягу реабілітаційних засобів за певних умов. Відзначається важливість дотримання медичних технологій для швидшого відновлення працездатності хворих, що диктується умовами ринкової економіки [23].

Приклад суб'єктивного трактування поняття «технологія» трапляється в статті «Технологія хірургічної реабілітації хворих та інвалідів з негативними медико-соціальними наслідками оперативного лікування жовчокам'яної хвороби та її ускладнень», де мета роботи – «вдосконалити технологію медичної реабілітації хворих та інвалідів». Стаття присвячена хірургічним аспектам лікування [24].

Для досліджень у галузі фізичного виховання С. В. Савін та О. Н. Степанова (2007) запропонували вважати технологією «цілісну сукупність послідовних дій, операцій і процедур, які спрямовані на досягнення поставленої мети і гарантовано призводять до запланованого результату, а під технологією оздоровчого... тренування – цілісну впорядковану сукупність валідних і ефективних засобів, методів і прийомів, які гарантовано забезпечують планований рівень фізичної кондиції тих, хто займається» [25].

У науковій та методичній літературі не вдалося виявити окремого визначення поняття «технологія тренування», яке автори використовують довільно. Наприклад, у статті «Технологія самостійного фізичного тренування студентів ВНЗ» науковці не конкретизують поняття, а лише вказують, що «технологія самостійного фізичного тренування... передбачала самостійний вибір студентами одного з варіантів (тренування)...» [26].

Поняття «технологія психофізичного тренування» визначають як «систему педагогічних дій, спрямованих на гармонійний психофізичний розвиток особистості... і здійснюваних засобами фізичного виховання» [27].

У науковому обігу використовують різні поняття «технології», пов'язані з формуванням та збереженням здоров'я. Їх особливості розглянуті у термінологічному дослідженні І. Ляхової та М. Верховської (2015). Це такі технології:

- оздоровчі технології – спрямовані на зміцнення фізичного здоров'я людини (фізична підготовка, фізіотерапія, ароматерапія, загартування, гімнастика, фітотерапія, музична терапія);
- технології навчання здоров'я – гігієнічне навчання, формування життєвих навичок (керування емоціями, вирішення конфліктів тощо), профілактика травматизму та зловживання психоактивними речовинами, статеве виховання;
- технології виховання культури здоров'я – виховання в людини особистісних якостей для збереження й зміцнення здоров'я, формування уявлень про здоров'я як цінність, посилення мотивації на ведення здорового способу життя, підвищення відповідальності за особисте здоров'я та здоров'я родини;
- здоров'язбережні технології – технології для створення безпечних умов перебування, навчання та праці людини, а також раціональної організації виховного процесу (з урахуванням вікових, статевих, індивідуальних особливостей і гігієнічних норм), відповідності навчального й фізичного навантажень до можливостей дитини;
- здоров'яформувальні технології – цілеспрямована оздоровча гуманістична, особистісно орієнтована взаємодія вчителя та учня, викладача та студента, спортсмена та тренера тощо, що охоплює сукупність засобів, прийомів, методів, спрямованих на формування, збереження, зміцнення, відновлення здоров'я особистості [28].

З поданого можна зробити висновок, що структура технологій, пов'язаних зі здоров'ям, залишається нерозкритою, тлумачення є нечіткими і здебільшого ґрунтується на їх спрямуванні.

У науковій та методичній літературі трапляється термін «рекреаційно-оздоровча технологія» без визначення самого поняття. Науковці розглядають такі її етапи:

- підготовчий – вибір засобів, форм і методів фізичного виховання, попередній контроль фізичного стану;
- основний – проведення рекреаційно-оздоровчих занять на основі вибраних засобів, поточний контроль;
- заключний – аналіз досягнення результатів і визначення ефективності рекреаційно-оздоровчої технології, підсумковий контроль фізичного стану [29].

Інший запропонований поділ на етапи є таким:

- оцінювання можливостей застосування технології у конкретних умовах;
- розроблення рекреаційно-оздоровчої програми;
- оцінювання показників фізичного стану;
- упровадження програми (проведення занять);
- визначення критеріїв ефективності [30].

Спільною рисою розглянутих поділів на етапи є те, що вони передбачають початкове планування, реалізацію запланованого та підсумковий контроль.

Особливий інтерес становить термін «фізкультурно-оздоровча технологія», який може бути наближеним до терміна «технологія фізичної реабілітації». Його трактування у науковій та методичній літературі є різним [31, 32].

Вітчизняні науковці пропонують розглядати фізкультурно-оздоровчу технологію як спосіб реалізації послідовної діяльності, спрямованої на досягнення та підтримку фізичного благополуччя і зниження ризику розвитку захворювань засобами фізичних вправ. Фізкультурно-оздоровча технологія – це «раціональний спосіб цілеспрямованої взаємодії учасників педагогічного процесу, в основу котрого покладено різновиди рухової діяльності, що спрямовані на отримання максимально можливого оздоровчого ефекту, реалізацію потреби людини в русі, здоров'ї й дбайливому ставленні до нього через свідоме регулювання фізич-

ної активності» [28]. Дехто поєднує в цьому понятті процес використання засобів і методів фізичного виховання в оздоровчих цілях та наукову дисципліну, яка розробляє й удосконалює основи методики фізкультурно-оздоровчих занять [33]. Друге визначення видається дискусійним, оскільки у ньому поняття «технологія» є вужчим, ніж «методика». Якщо так, то доведеться визнати, що технологія, по-перше, може бути первинною щодо методики, і, по-друге, ґрунтуватися більше, ніж на одній методиці.

Основним засобом фізичного виховання та фізичної реабілітації є фізичні вправи. Принципи їх застосування завжди повинні бути однаковими, що дозволяє припустити близькість понять «технологія фізичної реабілітації» та «технологія фізичного виховання». Тоді за аналогією «технологія фізичної реабілітації – це цілісна впорядкована сукупність валидних і ефективних засобів, методів і прийомів, які гарантовано забезпечують планований рівень відновлення пацієнтів». Однак цей варіант визначення не можна вважати прийнятним з кількох пов'язаних причин:

- складність та багатопричинність функціональних порушень, а також складність системи фізичної реабілітації не дають змоги, по-перше, точно планувати рівень відновлення, по-друге, гарантувати його досягнення;
- у такому визначенні термін «реабілітаційна технологія» не стосується обстеження пацієнта та планування як складових реабілітаційного процесу;
- фізична реабілітація трактується лише як реалізація запланованого, а не як складний системний процес.

Необхідно уточнити ще такі використовувані терміни:

- процес – ряд послідовних дій, спрямованих на досягнення певного результату; послідовна зміна станів об'єкта в часі;
- системний процес – це процес, що спрямований на виконання завдання системи;
- системний процес у фізичній реабілітації — ряд послідовних дій, спрямованих на досягнення завдань, цілей та мети фізичної реабілітації.

Під завданням слід розуміти певну роботу, її частину або етап, серію робіт, що повинна бути виконана у заздалегідь встановлений термін та спосіб. Завдання організації стосуються роботи з інформацією, людьми або предметами, якими можуть бути машини, інструменти чи сировина [34]. Виконання завдань забезпечує досягнення цілей, які ведуть до досягнення мети.

Для визначення поняття «технологія фізичної реабілітації» розглянемо його з позицій системного підходу в поєднанні з різними варіантами описів системи фізичної реабілітації.

На основі морфологічного (топологічного) опису в поняття «технології» доцільно включити поняття «засоби», «методи», «форми», що є елементами підсистем фізичної реабілітації. У такому разі технологія фізичної реабілітації – це сукупність її методів, засобів і форм.

Функціональний опис дає змогу розглядати фізичну реабілітацію як систему реабілітаційних дій. Її підсистемами є обстеження, планування, втручання (реалізація запланованого). Послідовне досягнення цілей кожної із зазначених дій в кінцевому результаті забезпечить досягнення мети – відновлення рухових функцій, активності та здоров'я пацієнта. Тому з позицій системного підходу технологією фізичної реабілітації слід вважати технології послідовних дій, що утворюють систему-процес фізичної реабілітації. Це такі технології:

- технології збору релевантної інформації (технології реабілітаційного обстеження);
- технології планування (технології складання індивідуальної програми фізичної реабілітації);
- технології реабілітаційного втручання (технології реалізації програми).

Перелічені технології можна розглядати окремо та як етапи або складові загальних реабілітаційних технологій. У другому випадку вони є підсистемами, зв'язки між якими також повинні стати предметом вивчення.

Інформаційний опис розкриває фізичну реабілітацію як відкриту соціальну систему-процес, що регулярно обмінюється інформацією з метасистемою охорони здоров'я. Ін-

формаційний обмін може припинитися лише на короткий час, оскільки системі фізичної реабілітації для функціонування необхідно ззовні отримувати інформацію про пацієнта. Ця інформація потрапляє до керуючої підсистеми, якою є фахівець з фізичної реабілітації (фізичний реабілітолог). Його функція полягає в налагодженні прямих та зворотних зв'язків з особою/пацієнтом, що виступає у ролі керованої підсистеми. Результатом співпраці стає відновлення або поліпшення функціональних можливостей і стану здоров'я пацієнта. Інформація про функціональне відновлення повертається в метасистему охорони здоров'я. Взаємодія фахівця з фізичної реабілітації (фізичного реабілітолога) та пацієнта відбувається у визначеній послідовності із застосуванням відповідних методів, засобів і форм. Усе це слід вважати технологіями фізичної реабілітації.

Таким чином, системний підхід дає змогу розглядати технологію фізичної реабілітації як сукупність засобів, методів та форм системних реабілітаційних процесів.

Оптимальним визначенням можна вважати формулювання, яке охоплює подане поняття «системний реабілітаційний процес». Отже, технологія фізичної реабілітації – це сукупність методів, засобів і форм, які використовують для досягнення цілей послідовних реабілітаційних дій, спрямованих на відновлення рухових функцій, активності та здоров'я особи/пацієнта. Такими діями є збір релевантної інформації, планування реабілітаційного процесу та реалізація запланованого. Технології фізичної реабілітації реалізуються відповідними фахівцями.

Технології фізичної реабілітації є дуже близькими до технологій фізичної терапії, реалізація яких у економічно розвинутих країнах здійснюється фізичними терапевтами, або під їх наглядом.

Висновки:

1. Визначення поняття «технологія фізичної реабілітації» повинно відображати особливості фізичної реабілітації як системи-процесу, що складається з кількох функціональних підсистем.

2. Технологія фізичної реабілітації є сукупністю методів, засобів і форм, які використовують для досягнення цілей послідовних реабілітаційних дій, спрямованих на відновлення рухових функцій, активності та здоров'я пацієнта. Технології фізичної реабілітації слугують алгоритмом практичної реалізації методик фізичної реабілітації і повинні забезпечувати відтворюваність результатів в однакових умовах лікувально-реабілітаційних закладів. Різні технології фізичної реабілітації можуть реалізовувати одну методику і співіснувати в ній, тому технологія реабілітації є поняттям вужчим, ніж методика.

3. Кожну технологію фізичної реабілітації необхідно створювати та удосконалювати як систему з визначеною метою, елементами та зв'язками. Вона може охоплювати інші технології, наприклад управління, або інформаційні.

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні елементів технології фізичної реабілітації та зв'язків між ними.

Список літератури

1. Тощенко Ж. Т. Социология. Общий курс / Ж. Т. Тощенко. – Москва : Прометей, 2001. – 511 с.

2. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии / Г. К. Селевко. – Москва : Народное образование, 1998. – 256 с.

3. Казиев В. М. Введение в анализ, синтез и моделирование систем / В. М. Казиев. – Москва : Лаборатория знаний, Интернет-университет информационных технологий, 2007. – 248 с.

4. Крук Б. Р. Нові технології фізичної реабілітації неповносправних осіб з хребтно-спинномозковою травмою шийного відділу / Б. Р. Крук, О. С. Куц. – Львів : Українські технології, 2006. – 135 с.

5. Лазарева О. Б. Фізична реабілітація хворих при хірургічному лікуванні вертеброгенних попереково-крижових синдромів у пізній післяопераційний період / О. Б. Лазарева // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2013. – № 3. – С. 67–71.
6. Наказ Міністерства охорони здоров'я «Про затвердження Інструкції про встановлення груп інвалідності» від 05.09.2011 N 561 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1295-11>.
7. Жарова И. Организационные основы процесса физической реабилитации при первичном конституционально-экзогенном ожирении у подростков / И. Жарова // Фізична активність, здоров'я і спорт. – 2015. – № 1. – С. 58–65.
8. Технологія. Словник української мови : тт. 1–11. – Київ : Наукова думка, 1970–1980. – Режим доступу до ресурсу: <http://sum.in.ua/s/tekhnologhija>
9. Шморгун Л. Г. Менеджмент організацій / Л. Г. Шморгун. – Київ : Знання, 2010. – 452 с.
10. Мескон М. Х. Основы менеджмента / М. Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури. – Москва : Дело, 1993. – 704 с.
11. Методика. Словник української мови : тт. 1–11. – Київ : Наукова думка, 1970–1980. – Режим доступу до ресурсу: <http://sum.in.ua/s/metodyka>
12. Алфімов Д. В. Структурно-змістовний компонент поняття технології [Електронний ресурс] / Д. В. Алфімов // Наук. вісн. Донбасу. – 2011. – № 3 (15). – Режим доступу до ресурсу: http://alma-mater.luguniv.edu.ua/magazines/elect_v/NN15/index.htm
13. Горчинський С. В. Наступність у контексті розвитку сучасної педагогічної освіти [Електронний ресурс] / С. В. Горчинський // Вісник Чернігівського нац. пед. ун-ту. Серія: Педагогічні науки. – Чернігів, 2013. – Вип. 108.1. – Режим доступу до ресурсу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C-21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=VchdpuP_2013_1_108_14
14. Давыденко Т. М. Управление образовательным процессом в адаптивной школе / Т. М. Давыденко, Т. И. Шамова. – Москва : Педагогический поиск, 2001. – 161 с.
15. Монахов В. М. Технологические основы проектирования и конструирования учебного процесса / В. М. Монахов. – Волгоград : Перемена, 1995. – 152 с.
16. Педагогіка вищої школи / З. Н. Курлянд, Р. І. Хмельюк, А. В. Семенова та ін. – Київ : Знання, 2005. – 399 с. – (2-ге видання перероблене і доповнене).
17. Лихачев Б. Т. Введение в теорию и историю воспитательных ценностей (теоретико-исторический анализ воспитательных ценностей) / Б. Т. Лихачев. – Самара: СИУ, 1997. – 84 с.
18. Беспалько В. П. Педагогика и прогрессивные технологии / В. П. Беспалько. – Москва : Издательство института профессионального образования, 1995. – 336 с.
19. Коваленко О. Становлення поняття «педагогічна технологія» в освітній системі США / О. Коваленко // Вісник Львівського університету. Серія педагогічна / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка; [редкол.: Т. Кошманова (голов. ред.) та ін.]. – Львів, 2010. – Вип. 26. – С. 180–185.
20. Гончаренко С. У. Технологія навчання / С. У. Гончаренко // Український педагогічний словник. – Київ : Либідь, 1997. – С. 331.
21. Чайка В. М. Основы дидактики : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. М. Чайка. – Київ : Академвидав, 2011. – 240 с.
22. Technology, Health [Electronic resource] // World Health Organization. – Access mode: http://www.who.int/topics/technology_medical/en/.
23. Рой І. В. Технологія реабілітації хворих після ендопротезування кульшового суглоба / І. В. Рой, І. К. Бабова, О. І. Баяндіна // Вісник ортопедії, травматології та протезування. – 2010. – № 4. – С. 35–38.
24. Технологія хірургічної реабілітації хворих та інвалідів з негативними медико-соціальними наслідками оперативного лікування жовчнокам'яної хвороби та її ускладнень / С. Д. Дорогань, О. В. Косинський, А. В. Снісар та ін. // Патологія. – 2010. – № 3. – С. 24–26.

25. Савин С. В. Технология проектирования макроциклов оздоровительной (фитнес-) тренировки женщин 35–45 лет с избыточной массой тела / С. В. Савин, О. Н. Степанова // Вестник спортивной науки. – 2007. – № 4. – С. 43–47.
26. Тищенко В. О. Технологія самостійного фізичного тренування студентів ВНЗ / В. О. Тищенко, Я. В. Єжаченко // Вісник Запорізького національного університету. Серія: Фізичне виховання та спорт. – Запоріжжя, 2014. – № 1. – С. 89–95.
27. Денисенко Н. Ф. Технологія психофізичного тренування: ідеї, аспекти, позиціонування / Н. Ф. Денисенко, О. П. Аксьонова // Теорія та методика фізичного виховання. – 2009. – № 12. – С. 42–50.
28. Ляхова І. Сучасні фізкультурно-оздоровчі технології в системі фітнес-індустрії / І. Ляхова, М. Верховська // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. пр. Східноєвроп. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2015. – № 2 (30). – С. 51–55.
29. Гончарова Н. Опыт использования рекреационно-оздоровительной технологии повышения физического состояния детей младшего школьного возраста [Электронный ресурс] / Н. Гончарова, Г. Бутенко // Спортивна наука України. – 2015. – № 5. – С. 32–38. – Режим доступу до ресурсу: <http://sportscience.ldufk.edu.ua/index.php/snu/article/view/352/341>
30. Чернявський М. В. Оптимізація фізичного виховання молодших школярів засобами рекреації / М. В. Чернявський // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2009. – № 11. – С. 132–134.
31. Іванова Л. І. Основні дефініції щодо професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури / Л. І. Іванова // Наука і сучасність : зб. наук. пр. – Київ, 2005. – Т. 51. – С. 18–27.
32. Усачов Ю. А. Особливості формування термінології сучасного фітнесу / Ю. А. Усачов // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2005. – № 1. – С. 84–86.
33. Иващенко Л. Я. Программирование занятий оздоровительным фитнесом / Л. Я. Иващенко, А. Л. Благий, Ю. А. Усачев. – Киев : Наук. світ. – 2008. – 198 с.
34. Шарапов О. Д. Системний аналіз : навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / О. Д. Шарапов, В. Д. Дербенцев, Д. Є. Семьонов. – Київ : КНЕУ. – 2003. – 154 с.

ОПРЕДЕЛЕНИЕ ПОНЯТИЯ «ТЕХНОЛОГИЯ» В ФИЗИЧЕСКОЙ РЕАБИЛИТАЦИИ

Андрей ГЕРЦЫК

Львовский государственный университет
физической культуры, г. Львов, Украина,
e-mail: ahertsyk@gmail.com

Аннотация. Термин «технология физической реабилитации» остается неопределенным в профессиональной литературе и трактуется по-разному. Цель – обосновать понятие «технология физической реабилитации». Методы исследования: анализ литературных источников, метод аналогий, системный анализ и синтез. Проанализированы особенности трактовки термина «технология» в областях, близких к физической реабилитации: педагогике, физическом воспитании, медицине. Выявлены проблемы в применении метода аналогий для решения основной задачи исследования. Предложено определение термина «технология физической реабилитации» на основе системного подхода. Учтены особенности физической реабилитации как сложной системы-процесса.

Ключевые слова: физическая реабилитация, технология, методика.

THE DEFINITION OF «TECHNOLOGY» IN PHYSICAL REHABILITATION

Andrii HERTSYK

Lviv State University of Physical Culture, Lviv,
Ukraine, e-mail: ahertsyk@gmail.com

Abstract. The term «physical rehabilitation technology» is undefined in the professional literature and interpreted in different ways. Purpose: to justify the concept «technology of physical rehabilitation». Research methods: literature analysis, the method of analogies, system analysis and synthesis. The features of the interpretation of the term «technology» were analyzed in the areas close to physical rehabilitation: pedagogy, physical education, medicine. It was identified the problems of applying the method of analogies for solving the main objective of the study. The definition of the term “technology of physical rehabilitation” based on a systematic approach was proposed. Peculiarities of physical rehabilitation as a complex system process were taken into account.

Keywords: physical rehabilitation, technology, method.

References

1. Toshhenko Zh. T. Sociologija. Obshhij kurs [Sociology. General course] // Moskva, Prometej, 2001, 511 s. (*in Russian*)
2. Selevko G. K. Sovremennye obrazovatel'nye tehnologii [Modern educational technologies] // Moskva, Narodnoe obrazovanie, 1998, 256 s. (*in Russian*)
3. Kaziev V. M. Vvedenie v analiz, sintez i modelirovanie sistem [Introduction to analysis, synthesis and modelling of systems] // Binom. Laboratorija znaniy, Internet-universitet informacionnyh tehnologij, 2007, 248 s. (*in Russian*)
4. Kruk B. R., Kuts O. S. Novi tekhnologii fizychnoi reabilitatsii nepovnospravnykh osib z khrebetno-spynnomozkovoju travmoju shyinoho viddilu [New technologies of physical rehabilitation of disabled persons with cervical spine injury] // Lviv, Ukrainski tekhnologii, 2006, 135 s. (*in Ukrainian*)
5. Lazarieva O. B. Fizychna reabilitatsiia khvorykh pry khirurhichnomu likuvanni vertebrohenykh poperekovo-kryzhovykh syndromiv u piznij pisliaoperatsiinyi period [Physical rehabilitation of patients after surgical treatment of vertebrogenic lumbosacral syndrome in the late postoperative period] // Teoriia i metodyka fizychnoho vykhovannia i sportu, 2013, №3, S. 67–71. (*in Ukrainian*)
6. Nakaz Ministerstva okhorony zdorovia «Pro zatverdzhennia Instruksii pro vstanovlennia hrup invalidnosti» vid 05.09.2011 N 561 [The order of the Ministry of health “On approval of the Instruction about establishment of groups of disability” from 05.09.2011 N 561] [Electronic recourse], Access mode: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1295-11> (*in Ukrainian*)
7. Zharova I. Organizacionnye osnovy processa fizicheskoi reabilitatsii pri pervichnom konstitucional'no-jekzogenom ozhirenii u podrostkov [Administration of physical rehabilitation of adolescents with initial constitutive-exogenous obesity] // Fizychna aktyvnist, zdorovia i sport, 2015, №1, S. 58–65. (*in Russian*)
8. Tekhnologhija. Slovnyk ukraïnskoi movy, tt. 1–11 [Technology. Ukrainian dictionary, vols. 1-11], Kyiv, Naukova dumka, 1970 – 1980. – [Electronic recourse], Access mode: <http://sum.in.ua/s/tekhnologhija> (*in Ukrainian*)
9. Shmorhun L. H. Menedzhment orhanizatsii [Management of Organizations] // Kyiv, Znannia, 2010, 452 s. (*in Ukrainian*)
10. Meskon M. H., Al'bert M., Hedouri F. Osnovy menedzhmenta [Fundamentals of management] // Moskva, Delo, 1993, 704 s. (*in Russian*)

11. Metodyka. Slovnyk ukraïnskoi movy, tt. 1–11 [Method. Ukrainian dictionary, vols. 1–11], Kyiv, Naukova dumka, 1970 – 1980. – [Electronic recourse], Access mode: <http://sum.in.ua/s/metodyka> (*in Ukrainian*)

12. Alfimov D. V. Strukturno-zmistovnyi komponent poniattia tekhnolohii [Structural and semantic components of the concept of technology] // Nauk. visn. Donbasu, 2011, № 3 (15). [Electronic recourse], Access mode: http://alma-mater.luguniv.edu.ua/magazines/elect_v/NN15/index.htm (*in Ukrainian*)

13. Horchynskiy S. V. Nastupnist u konteksti rozvytku suchasnoi pedahohichnoi osvity [Continuity in the context of modern pedagogical education] // Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu. Pedahohichni nauky, 2013, Vyp. 108.1. – [Electronic recourse], Access mode: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=VchdpuP_2013_1_108_14 (*in Ukrainian*)

14. Davydenko T. M., Shamova T. I. Upravlenie obrazovatel'nym processom v adaptivnoj shkole [Management of educational process in the adaptive school] // Moskva, Pedagogicheskij poisk, 2001, 161 s. (*in Russian*)

15. Monahov V. M. Tehnologicheskie osnovy proektirovaniya i konstruirovaniya uchebnogo processa [Technological basis for the design and construction of the educational process] // Volgograd. Peremena, 1995, 152 s. (*in Russian*)

16. Kurliand Z. N., Khmeliuk R. I., Semenova A. V. Pedahohika vyshchoi shkoly [Pedagogy of higher education] // Kyiv, Znannia, 2005, 399 s. – (2-he vydannia pereroblene i dopovnene). (*in Ukrainian*)

17. Lihachev B. T. Vvedenie v teoriyu i istoriyu vospitatel'nyh cennostej (teoretiko-istoricheskij analiz vospitatel'nyh cennostej) [Introduction to the theory and history of educational values (theoretical-historical analysis of educational values)] // Samara, SIU, 1997, 84 s. (*in Russian*)

18. Bepal'ko V. P. Pedagogika i progressivnye tekhnologii [Pedagogics and progressive technologies] // Izdatel'stvo instituta professional'nogo obrazovaniya, 1995, 336 s. (*in Russian*)

19. Kovalenko O. Stanovlennia poniattia «pedahohichna tekhnolohiia» v osvitnii systemi SSHA [The formation of the concept «pedagogical technology» in the educational system of the United States] // Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriia pedahohichna, Lviv nats. un-t im. I. Franka; [redkol.: T. Koshmanova (holov. red.) ta in.]. – Lviv, 2010, Vyp. 26, S. 180–185. (*in Ukrainian*)

20. Honcharenko S. U. Tekhnolohiia navchannia [Технологія навчання] // Ukraïnskyi pedahohichnyi slovnyk, Kyiv, Lybid, 1997, S. 331. (*in Ukrainian*)

21. Chaika V. M. Osnovy dydaktyky: navchalnyi posibnyk dlia stud. vyshch. navch. zakl. [The basics of didactics: textbook for high school students] // Kyiv, Akademydav, 2011, 240 s. (*in Ukrainian*)

22. Technology, Health // World Health Organization. – [Electronic recourse]. Access mode: http://www.who.int/topics/technology_medical/en/.

23. Roi I. V., Babova I. K., Baiandina O. I. Tekhnolohiia rehabilitatsii khvorykh pislia endoprotezuvannia kulshovoho suhloba [The technology of rehabilitation of patients after hip replacement] // Visnyk ortopedii, travmatolohii ta protezuvannia, 2010, № 4, S. 35–38. (*in Ukrainian*)

24. Dorohan S. D., Kosynskiy O. V., Snisar A. V. Tekhnolohiia khirurhichnoi rehabilitatsii khvorykh ta invalidiv z nehatyvnyimi medyko-sotsialnymi naslidkami operatyvnoho likuvannia zhovchnokamianoï khvoroby ta yii uskladnen [Technology of surgical rehabilitation of patients and disabled persons with negative medical and social consequences of surgical treatment of gallstone disease and its complications] // Patolohiia, 2010, № 3, S. 24–26. (*in Ukrainian*)

25. Savin S. V., Stepanova O. N. Tehnologija proektirovaniya makrociklov ozdorovitel'noj (fitnes-) trenirovki zhenshhin 35–45 let s izlishnej massoj tela [Design Technology of macrocycles of wellness (fitness) training of women 35–45 years old with excessive body weight] // Vestnik sportivnoj nauki, 2007, №4, S. 43–47. (*in Russian*)

26. Tyshchenko V.O., Yezhachenko Ya.V. Tekhnolohiia samostiinoho fizychnoho trenuvannia studentiv VNZ [Technology of independent physical training of university students] // Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu. Fizyчне vykhovannia ta sport, 2014, № 1, S. 89–95. *(in Ukrainian)*
27. Denysenko N.F., Aksonova O.P. Tekhnolohiia psykho-fizychnoho trenuvannia: idei, aspekty, pozytsiuvannia [Technology of psychophysical training, ideas, aspects, positioning] // Teoriia ta metodyka fizychnoho vykhovannia, 2009, № 12, S. 42–50. *(in Ukrainian)*
28. Liakhova I., Verkhovska M. Suchasni fizkulturno-ozdorovchi tekhnolohii v systemi fitnes-industrii [Modern sports and recreation technologies in the system of the fitness industry] // Fizyчне vykhovannia, sport i kultura zdorovia u suchasnomu suspilstvi: zb. nauk. pr. Skhidnoievrop. nats. un-tu im. Lesi Ukrainky, 2015, № 2 (30), S. 51–55. *(in Ukrainian)*
29. Goncharova N., Butenko G. Opyt ispol'zovannia rekreacionno-ozdorovitel'noj tehnologii povysheniia fizicheskogo sostojanija detej mladshego shkol'nogo vozrasta [Experience in the use of recreational technology to improve the physical condition of children of primary school age] // Sportivna nauka Ukraini, 2015, № 5, S. 32–38. [Electronic recourse], Access mode: <http://sportscience.ldufk.edu.ua/index.php/snu/article/view/352/341> *(in Russian)*
30. Cherniavskiy M.V. Optymizatsiia fizychnoho vykhovannia molodshykh shkolariv zasobamy rekreatsii [Optimization of physical education junior pupils by means of recreation] // Pedagogika, psykholohiia ta medyko-biolohichni problemy fizychnoho vykhovannia i sportu, 2009, № 11, S. 132–134. *(in Ukrainian)*
31. Ivanova L.I. Osnovni definitsii shchodo profesiinoi pidhotovky maibutnikh vchyteliv fizychnoi kultury [The basic definitions of professional training of future teachers of physical education] // Nauka i suchasnist: zb. nauk. pr., 2005, T. 51, S. 18–27. *(in Ukrainian)*
32. Usachov Yu.A. Osoblyvosti formuvannia terminolohii suchasnoho fitnesu [Features of formation of terminology of modern fitness] // Teoriia i metodyka fizychnoho vykhovannia i sportu, 2005, № 1, S. 84–86. *(in Ukrainian)*
33. Ivashhenko L.Ja., Blagij A.L., Usachev Ju.A. Programmirovannia zanjatij ozdorovitel'nym fitnesom [Programming of health fitness classes] // Kiev, Nauk.svit, 2008, 198 s. *(in Russian)*
34. Sharapov O.D., Derbentsev V.D., Semonov D.Ye. Systemnyi analiz: navch.-metod. posibnyk dlia samost. vyvch. dysts. [System analysis: textbook for self-study courses] // Kyiv, KNEU, 2003, 154 s. *(in Ukrainian)*

Стаття надійшла до редколегії 11.02.2016

Прийнята до друку 19.04.2016

Підписана до друку 31.03.2016